

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BORARO (P3)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2018

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 100

Pampiri ena e na le maqephe a 9.

KAROLO YA A: MOQOQO**1.1 Ka tla ka ipitsetsa mokgokakgwale!**

Moqoqong ona mohlalobuwa o lokela ho qoqa ka seo a ileng a se etsa ho ipitsetsa mokgokakgwale oo a qoqang ka ona.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a qoqe ka ketsahalo e itseng e ikamahanyang le sehlooho.
- A ka qoqa a hlakisa hore o ile a sirelwa ke eng e ileng ya etsa hore a se ke a lemoha hore seo a se etsang se tla mo kenya mathateng.

[50]**1.2 Kabo ya mobu e ka rarollwa ke mmuso le setjhaba ka kopanelo.**

Moqoqong ona mohlalobuwa o lokela ho qoqa ka tharollo ya kabo ya mobu.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka diphephetso tse tliswang ke kgaello ya mobu bathong ba bang le ditsela tseo mmuso le setjhaba mmoho ba ka thusanang kateng tharolong ya qaka ya mobu.

[50]**1.3 Lehlabula le monate empa hape le na le mathata a lona.**

Moqoqong ona mohlalobuwa o lokela ho qoqa ka sehla sa lehlabula a bontsha botle le mathata a sona.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka ho hlahisa tse monate tse tliswang ke lehlabula le mathata a bang teng ka lebaka la sehla sa hlabula.

[50]**1.4 'Ha o bua le motho ka puo ya hae eo a e utlwisang, o kgona ho finyella botebong ba pelo ya hae.'**

Moqoqong ona mohlalobuwa o lokela ho qoqa ka ditsela tseo a kgonang ho fihlella botebo ba pelo ya motho ka puo kateng.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka ditsela tseo puo e kgonang ho finyella pelong ya motho kateng.

[50]**1.5 Ha se meetlo yohle e amohehang matsatsing a kajeno. Dumellana kapa o hanane le mohopolo ona.**

Moqoqong ona mohlalobuwa o lokela ho qoqa ka meetlo e fapaneng, feela a sekamele lehlakoreng le le leng.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka seabo sa meetlo maphelong a batho.
- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka bohlokwa ba meetlo le kamoo e seng e se bohlokwa mehleng ena

[50]

1.6 Metsi ke mohlodi wa bophelo.

Moqoqong ona mohlalobuwa o lokela ho qoqa ka bohlokwa ba metsi bophelong ka kakaretso.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahobuwa a ka qoqa ka mehlodi e fapaneng ya metsi le kamoo e seng e le leqeme kateng.
- A ka boela a qoqa kamoo metsi a ka baballwang kateng le mehato e ka nkuwang kgahlanong le ba senyang metsi.

[50]**1.7 Setshwantsho sa 1.7.1 le sa 1.7.2:**

Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme o iqapela sehlooho a itshetlehile ka mohopolo wa sehlooho o qholoditsweng ke setshwantsho seo a se kgethileng.

[50]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A:****50**

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – (MATSHWAO A 50) SESOTHO PUO YA LAPENG (HL) – SLKT

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehlang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO Tshekatsheko ya sehlooho: tlhophiso ya mehopolole dintlha, kelohlolo ya baamohedi ba ditaba, maikemisetsa le maemo	28–30 -nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehlang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang -mehopolole e bontsha boqhetseke, e phepetsa monahano, mme ke e sutsiseng -e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang/babatsehlang, mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	22–24 -nehelano e ralehleng hantle haholo -mehopolole e tsamaellana le sehlooho ka bottlalo, e a kgahlisa mme e na le bopaki ba mehopolole e sutsiseng -o hlophisitswe hantle haholo ka tsela e ikgethang, mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	16–18 -nehelano ke e kgotsofatsang ditlhoheho -mehopolole e momahane ka tsela e kgotsofatsang le e kgodisang -o hlophisitswe ka tsela e utlwisisehang, mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	10–12 -nehelano e momahane mona le mane -mehopolole ke e seng ya boiqapelo, mme e sa hlakang -ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya nehelano	4–6 -nehelano e tswile lekoteng ho hang -mehopolole ke e sa tsepamang e dubakaneng -ha e utlwahale, mme dintlha di a phetakakwa -ha e a hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo
	25–27 -mosebetsi o tswileng matsoho le ha o haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehlang -mehopolole ke e sutsiseng mme e bontsha boqhetseke -o hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni, mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	19–21 -Nehelano e radilweng hantle -mehopolole ke e loketseng, mme e thahasellisang -o hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang, mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	13–15 -nehelano e a kgotsofatsa le ha e sa hlaka mona le mane -mehopolole e momahane le ho kgodisa ka tsela e mahareng -ho na le tlhophiso le momahano e itseng ho kenyeditswe le selelekela, mmele le qetelo	7–8 -nehelano boholo e tswile lekoteng -mehopolole ha e a momahana ka tshwanelo, mme e a lahlehisa -nehelano ha e na bopaki ba tlhophiso le momahano	0–3 -boiteko ha bo yo ba ho arabela sehlooho -mehopolole e tswile lekoteng ka ho phetahala, ha e a nepahala -nehelano ha e a tsepama sehloohong, mme e dubakane
Matshwao a: 30					
PUO, SETAELE LE TOKISO YA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlhotlontswa ke tse lokelang sepheo/tshusumetso le maemo Kgetho ya mantswa Tshbediso ya puo le tlwaelo, matshwao a ho bala le mopeleto	14–15 -sehala, rejisetara, setaele le tlhotlontswa di loketse sepheo ka tsela e babatsehlang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -tshbediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshepo ka tsela e tsotshang -o sebedisitse sehala se matla, mme se susumetsang ka tsela e ikgethang -o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto -o radilwe ka bokgoni bo tsotshang.	11–12 -sehala, rejisetara, setaele le tlhotlontswa di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo haholo -tshbediso ya puo e matla, mme ho sebedisitse sehala se loketseng ka nako tsohle -boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshbediso ya puo le mopeleto -o radilwe hantle ka tshwanelo	8–9 -sehala, rejisetara, setaele le tlhotlontswa di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -tshbediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo -puo ya bonono ke e loketseng, mme e sebedisitse ka tshwanelo -sehala se sebedisitse ka tshwanelo: -o radilwe ka tsela e mahareng feela	5–6 -sehala, rejisetara, setaele le tlhotlontswa ha di a lokela sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -puo e sebedisitse feela ka tsela ya motheo -sehala mmoho le moelelo o hlahiswang ke tema ke tse sa lokelang -ho sebedisitse tlhotlontswa ya motheo feela	0–3 -puo e sebedisitse ha se e utlwisisehang -sehala, rejisetara, setaele le tlhotlontswa ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo -tshbediso ya tlhotlontswa e haellang haholo hoo nehelano e sa utlwisisehang
	13 -tshbediso ya puo ke e nepahetseng, mme e susumetsang sehala sa tema -o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto -o radilwe ka bokgoni bo tsotshang	10 -tshbediso ya puo ke e sefutho, mme e loketseng maemo -sehala ke se matla, mme se loketseng -ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto -o radilwe hantle	7 -tshbediso ya puo ke e kgotsofatsang le ha ho na le ho sa tsamaellana mona le mane -Ka kakaretso sehala ke se loketseng le ha puo ya bonono e le e haellang	4 -puo ke ya motheo feela, mme e sebedisitse ka tsela e haellang -popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako -tlhotlontswa e haella haholo feela	
Matshwao a: 15					
SEBOPEHO Makgetha a tema: popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolele bo hlokehang	5 -kgodiso ya sehlooho ke e babatsehlang -katoloso ya dintlha ke e ikgethang -dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang	4 -dintlha ke tse loketseng, mme tse hodisang sehlooho -momahano e bopilweng ke e supang bokgoni -dipolelo le diratswana di loketse nehelano, mme di fapafapannngwa ka tshwanelo	3 -dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng -dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng -moqoqo o ntse o hlahisa moelelo	2 -tse ding tsa dintlha ke tse utlwahalang -dipolelo le diratswana di na le diphoso -moqoqo o a utlwisiseha le ha o le diphoso	0–1 -dintlha tsa bohlokwa di a haella -dipolelo le diratswana tse hlahisitse ke tse fosahetseng -moqoqo ha o na moelelo o lebeletsweng
	Matshwao a: 5				

SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo le Setaele le Tokiso ya diphoso	15	PST =
Sebopeho	05	Seb =
Matshwao ohle	50	

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO**POTSO YA 2****2.1 LENGOLO LA SEMMUSO****Sebopelo**

- Aterese di pedi. Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba letsohong le letona, e nto latelwa ke letsatsi, kgwedi le selemo;
- Aterese ya ya ngollwang e ngolwa ka letsohong le letshehadi. E qala ka maemo a tshebetso a ya ngollwang ebe ho latela aterese ya hae ka botlalo;
- Tlasa aterese ho ngolwa tumedisio (Monghadi, mofumahadi kapa mofumahatsana);
- Tlasa tumedisio ho ngolwa mola wa sehlooho – o totobatsang sepheo sa lengolo, e nto ba selelekela;
- Qetelo ke ya semmuso, mme e ngolwa e le '*Ka botshepehi, Ka boikokobetso* jj;
- Ya ngolang o ngola lebitso la hae ka botlalo ka mora qetelo, ebe o a saena.

Dikahare:

- Mohlahlobuwa a ka hlahisa sepheo sa lengolo e leng ho lemohisa mmasepala ka phoso e etsahetseng mokitlaneng.
- a ka hlalosa kamoo a lebelletseng ho thuswa kateng.

[25]**2.2 PUO**

Puo ya mofuta ona e etswa kopanong ya setjhaba e mabapi le tthekefetso ya basadi le bana.

Dikahare:

- Mohlahlobuwa o tla hlahisa sepheo sa ho tla tshetleha puo.
- a ka hlalosa mehato eo setjhaba se lokelang ho e latela ho itshirelletsa kgahlanong le tthekefetso.

[25]**2.3 TEKOLOKAKARETISO****Sebopelo**

Sepheo sa boikgopotso ba baesekopo (filimi) ke ho nehelana ka tlhahisoleseding ka baesekopo a ileng a e shebella le ho tsosa thahasello mabapi le yona;

- ya ngolang boikgopotso o na le kgetho ya ho nka ntlhakemo e itseng a be a hlahise mohopolo wa hae mabapi le ntlhakemo eo ya hae;
- babadi ba tla etsa qeto ya ho e shebella kapa ho se shebelle baesekopo eo ba itshetlehile ka nehelano ya mohlahlobuwa.

Dikahare:

- Mohlahlobuwa a ka qoqa a bua ka se mo hohetseng ho ya shebella setshwantsho.
- a ka qoqa ka baphetwa le tikoloho mmoho le boitshetleho le seo a ithutileng sona setshwantshong seo.

[25]

2.4 LENGOLO LE YANG KORANTENG**Sebopeho**

- Aterese di pedi. Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba letsohong le letona, e nto latelwa ke letsatsi, kgwedi le selemo;
- Aterese ya ya ngollwang e ngolwa ka letsohong le letshehadi. E qala ka maemo a tshebetso a ya ngollwang ebe ho latela aterese ya hae ka botlalo;
- Tlasa aterese ho ngolwa tumediso (Monghadi, mofumahadi kapa mofumahatsana);
- Tlasa tumediso ho ngolwa mola wa sehlooho – o totobatsang sepheo sa lengolo, e nto ba selelekela;
- Qetelo ke ya semmuso, mme e ngolwa e le '*Ka botshepehi, Ka boikokobetso* jj;
- Ya ngolang o ngola lebitso la hae ka botlalo ka mora qetelo, ebe o a saena.

Dikahare:

- Mohlahlobuwa a ka ngola a eletsa setjhaba mabapi le seabo sa batjha ho thibeleng ho thuba malapeng.

[25]**2.5 PUISANO****Sebopeho:**

E ngolwa ka mehla e le ho puo ya mmui, empa matshwao a di a bulwa di a kwalwa ha a sebediswe. Lebitso la sebui le ngolwe ka letsohong le letshehadi la leqephe, le bile le latelwa ke letshwao la kgutlopedi.

Motshwayi a ananele nehelano efe kapa efe ya mohlahlobuwa ha feela e ikamahantse le sehlooho seo mohlahlobuwa a ikgethetseng sona.

Dikahare:

- Mohlahlobuwa a ka hlalosa bohlokwa ba ho fumana lengolo la ho kganna.
- a ka qoqa ka bobbe ba ho tlohela sekolo ha o se o fumane lengolo la ho kganna hore a be le bokamoso bo tjabileng.

[25]**2.6 NALANE YA TSA BOPHELO BA MOFU/OBITJHUARI****Sebopeho:**

Ena ke tema eo ho yona ho ngolwang ditaba tse amanang le mofu;

- mohlahlobuwa o lokela ho ngola mabitso a mofu le a batswadi hammoho le fane ya mofu;
- a ngole ka tlhaho ya mofu: sebaka moo a hlahetseng teng, letsatsi la tswalo le selemo;
- a bolele tsa kgolo ya mofu: dithuto, mosebetsi le lenyalo (ebang a nyetse);
- a hlalose tsa lefu la hae: letsatsi le mokgwa oo a hlokaletseng ka wona;
- a bolele maballo: bao a ba siyang;
- a mo reneketse ka ho phetha hakgutshwanyane seboko sa mofu.

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:****50****MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:****100**

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
<p>DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO</p> <p>(Nehelano le mehopollo) Ho rala, ho hlophisa mehopollo Kelohlolo ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo</p> <p>MATSHWAO A 15</p>	<p>13–15</p> <p>-Nehelano e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang -Mehopollo e matla e sutsitseng -Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema -Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong -Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng -Dintlha tsohle di tshehetsa sehlooho, mme di hlahositswe ka botebo -Sebopeho ke se nepahetseng</p>	<p>10–12</p> <p>-Nehelano e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema -Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong -Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlahositsweng ka botebo, mme dintlha di tshehetsa sehlooho -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa</p>	<p>7–9</p> <p>-Nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Nehelano ha e a tsepama sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgera ho itseng -Mehopollo le dikahare di na le momahano e amohelehang -Ke dintlha tse itseng feela tse tshehetsang sehlooho -Ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng</p>	<p>4–6</p> <p>-Nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema -Nehelano e na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa e a kgera -Mehopollo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng -Sehlooho se tshehetswa ke dintlha tse itseng feela -Sebopeho se fofo feela, mme se na le bohlotso bo boholo</p>	<p>0–3</p> <p>-Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo -Mehopollo le dikahare ha di na momahano -Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshehetsang sehlooho -Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeho se nepahetseng</p>
<p>PUO, SETAELE LE TOKISO YA DIPHOSO</p> <p>Sehalo rejistara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswa, matshwao a puo le mopeleto</p> <p>MATSHWAO A 10</p>	<p>9–10</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Tshebediso ya puo e nepahetse e bile e bopehile hantle -Nehelano ha e na diphoso</p>	<p>7–8</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopehile hantle -Tshebediso ya tlotlontswe e ntle haholo -Nehelano boholo ha e na diphoso</p>	<p>5–6</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Nehelano e na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo -Tshebediso ya tlotlontswe ke e lekaneng -Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo</p>	<p>3–4</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle -Tshebediso ya puo e fosahetse e bile e tletse diphoso tse ngata -Tshebediso e seng kae ya tlotlontswe -Moelelo o nyotobeditswe</p>	<p>0–2</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Nehelano e tletse diphoso e dubakane -Tlotlontswe ha e dumellane le maemo -Moelelo o nyotobeditswe haholo</p>

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO**SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	5	DMS. =
Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	10	PST =
Matshwao ohle	25	